

Prilog 1: OPROŠTAJNA PISMA⁴⁸

Draga braćo ovo sam mora napraviti. Recite narodu da nisam ovo napravija zbog onoga ko me je doveja do ovog. Draga braćo znate istinu svak će reći da sam lud ali nisam moga izdržati. Dovedite dicu zadnji dan i mogu joj doći braća i ćaća ali ona i mate joj nikako. I još jedan on nije tu momentalno ti brate (xxx) znaš o kome se radi o govjaru (xxx). Reci i (xxx) da sam sve zna i da je i ona u ovom učestvovala.

Dici dati kad malo omudru da i oni znaju zašto su izgubili ćaću. Pozdravi joj i brata od strica (xxx) i ženu mu (xxx) koji su joj želili dobra. (xxx) ovo ti je sve istina tebi sam sve reka zna i (xxx) i dici objasnite kad omudru sve detaljno ovo čuvajte dok ne dođe vrime ovo ostavite za dicu dok bude vrime.

(xxx)

"KURVO" STIĆI ĆE TE KAZNA. STIGLA TE VEĆ ALI
ĆEŠ DOČEKATI ONO ŠTO SI ZASLUŽILA.

(M, 56) - vješanje

⁴⁸ U namjeri da čitateljima omogućimo izravan uvid u svijet samoubojica odlučili smo objaviti oprostajna pisma suicidanata iz našeg uzorka. Iz izbora smo izostavili pisma u kojima su iznesene sumanute ideje (jer je njihov sadržaj bliži psihijatriji nego suicidologiji), zatim pisma koja su u potpunosti objavljena u poglavlju *Zašto se ljudi ubijaju* te pisma koja su već objavljena u tisku. Pisma slabije čitljivosti smo prepisali, i to bez ikakvih jezičnih intervencija. Sva imena i adrese su izostavljeni, a umjesto njih stavili smo znak (xxx) u pismima koja su prepisana, odnosno crni pravokutnik u pismima koje donosimo kao faksimil

~~OPROŠTI~~
NA SVETU
~~NA~~ NAČIJEŠ HE
NA BILOM BRIGU

(M, 40) - vatreno oružje (pištolj)

Dosadan Život nemam Pensiju nemogu živiti, zato se srdim
Bog moja Obitelji i moja Rodbina
(xxx) činim Polovinu zemalja Neka Staru izdrži do Smrti

(M, 59) - vješanje

OVO SVIJEŠNU PIŠEM:
ZAHVAJUJE SE SVIM SLIVNICANIMA
HRVATIMA
ZA OVO ŠTO SAM URAĐIO
KRIVA JE SESTRA [REDACTED]

BOG, MAJKE,
NE MOJTE KOPATI
ME NE BEZ MOG BRATA
[REDACTED]
PIŠEM I PLUČEM.

(M, 20)- vješanje

Možda sam to napravio pošto
nemoguć je držati a mi ko. ti ne vješanje
Upočetak je ovo nesretno čelo

(M, 64) - vješanje

BODITELJI DRAGI ZNAM DA ĆE NAJVIŠE
POGGNITI TO VAS ALI SE DRŽITE
ZBOG [REDAKTOR]
NEBI VCLIJC DA ME VIDI CVAKOG
MAMA DRAGA DA SE NEJCI NE
DESI NESITO, JER STE LJEPO ŽIVILI
PA DA VAM TAIKO BUDE I U BUDUĆNOSTI
JA CVC NI KO NIJE KRIV
NEGO SAM JA I TAIKO MI JE
VIDTE NA PISMU KAKO MI JE
DA SAM MORAĆO UČINITI
JER MI SE TO PCHAVGALO KROZ
ČITAVI ŽIVOT I ODRAŽAVA SE NA [REDAKTOR]
DAT ĆE VAM [REDAKTOR]
400 \$ ZA ŠKOLOVANJE [REDAKTOR] JE
PRIMJETIO NA MENI PA JE I NOSTU TESKO.
SVE NAJBOLJE OD VOLJENOG
SINA [REDAKTOR]
JAMELJA BI BRATA [REDAKTOR] I [REDAKTOR] DA
U PUTE [REDAKTOR] U BUDUĆI ŽIVOT
DAJTE KLJUČEVE OD
DUBČANA [REDAKTOR]

(M, 61) - vješanje

Dragi sine i draga
ćeri [REDAKTOR] ako mene
nestane nemojte tugovati
neka stric iobris pogleda
narov Mloga draga
djeca nos Otac [REDAKTOR]

dragi sine svisući
spishi od kuće dugog puta
ovde u umaru u
kutija Mlogom draga djeca
sa uvijek

Mlogom draga sine
[REDAKTOR] nebi ja učinijo
samo ubistvo nego ne
mogu više indokavati od
bolova ~~sa~~ ~~traj~~ ~~sin~~
tvoj muž [REDAKTOR] Mlogom

(M, 60) - vatreno oružje (puška)

(xxx) i (xxx)!

Vi ste dobri ponekad prijatelji ali vi ne zaslužujete lažljivca i prevaranta za svog sina. Znam da je strašno ovo što sam napravio ali ja sam mislio da je tako najbolje za sve. Hvala vam na razumijevanju. Žao mi je što se ovako moralo završiti samo zbog mene. Pozdravite baku i djeda.

Kad umrem nemojte puno trošiti novca za pogreb kukavici. Želio bi da nastavite normalno živjeti, da srušite zid i barem sebi povećate životni prostor.

Kriv je vaš (xxx)!

Nadam se da će te me se sjećati kao dobrog dečka. Niste vi krivi!

Želio bih da prodate klavijaturu. Dobit će te barem (300 DM) 1200 DIN.

Izostaja sam iz škole bez razloga, valjda mi u glavi nešto nije bilo u redu, a ovo je iz dobronamjernog razloga.

DON'T BE SAD, THE LIFE GOING ON!

NE TUGUJ, ŽIVOT TEČE DALJE!

Tata bit ćeš unapređen. Dobit će te stan ili puno novaca!

Još nešto: želio sam biti glumac!

Sinoć je bilo pitanje da li sam mislio da će se ikada doznat izostanci.

Ovo sam planirao još od petka. Trebao sam ovo uraditi već u ponedjeljak ujutro!

MAJKO SRETAN TI OSMI MART!

SRETNE VAM NOVE GODINE!

KRAJ NOĆNIM MORAMA!

(M, 14) - skok s visine

Nema objašnjenja za ovo ni oprosta za mene. Ja ne znam da budem odrastao, a djetinjstvo i mladost su prošli a prokletstvo ušlo od mene. Neka mi Bog ne oprost ali vi mi, molim vas, oprostite! Ovo je jedino rješenje.

Volim vas puno.

Vaš (xxx)

(M, 23) - vješanje

OPRAŠTAJNO PISMO

DRAGI SINE ZNAM DA ĆETE OVO
 POGODIT ALI JA NISAM IMALA DRUGOG
 REŠENJA ZNAM DA JE I ZA MENE I
 TEBE NAJBOLE ALI TAKO MOGA BIT
 JESAM TOSKA I BOLE. POUKOSILA ALI
 ŠTOU KOD DODA TEZE PU NE MOGU
 DA SE SAMA ČISTIM KOJE SE BAVIT
 OKO MENE NEĆU OLO POMENI MIKOM NO
 TEREK JA SAM SE ODLUČILA NOĆES
 UTERITU MAMO SKROTIT MIKU I
 VAMO OLAKŠOT OD POLE OLO ANOG
 ČOSKO DI SAM SE JA KUPOLU
 MOJA ZO OBLUI DOJMO POLA NO PRIZIDETU
 OBLUCI MI OMO ODJELO ŠT SAM MOŠKA
 KOD SI SE ŽE NIŠO DRAGI SINE MOJE
 JA ZODAJA ŽALJA DO SPROVOD GUDA PRIZIUTKO
 SA MA UZO OBLUKU DRAGI SINE OD MAME
 TI SVE BILU BLAGOSOVLEMA NEK TE BOA BLAGOSO

1	2	3	4	5	6	7 ovo je moj	8	9	10	11

Moj grob dođe od brune odozgor
 Sedmi pokredu i to meci
 a ne moli

Rešenje i broj je

Ba D. N. 11

(Ž, 61) - utapanje

Najmiliji moji!

Oprostite mi za ovaj počinjeni čin. Nisam više mogla izdržati.
 Za sve su krive moje bolesne oči i depresije.

Poljubite mi sinovi svoju djecu, slažite se i pripazite na tatu.
 Zbogom, Vaša mama
 Neka je sva sreća mojim unucima
 Zbogom

(Ž, 60 - 65) - vješanje

Tri bolnice sam stigao sa kolima
na doma zdravlja Trogir 18-11-92
u bolnici bio od 23. lipnja 92)
red toga što sam mes. danta do-
zio na pretrage svakih 2-3 dana
ostarili su u bolnici pretrage
5 dana, a nakon toga ceoab mje-
so na operaciju prostate i nakon
tog bubreg vadili ka 7 dana.
Kad sam došao kući bolovi
u bili nakon dana sve to gori
a nisam mogao indviduati
bolove i 24. VIII 92 otvorio flau
na plinom. Jedva sam se kre-
tao i oslabio na 40-50 kg.
Bilo je mnogo ranjenika
na ka oper. nisam došao na
red prije.
U sudu Trogir ostario, hem
u nasljedstvo čerki (invakid
i kategorije) kući sa dokumetom.

Alko mi se desi nekada i smrti mo-
jim najbližu rodbinu i prijatelje da me bez ikak-
vih ceremonijala odvezu u glazac i zakopaju.
Živio sam skromno, pa želim da mi
sahrana bude bez vijenca, čiji da li bilo što
drugo što čini ikakve. Pucanja mi je bilo
dosta u ratu oko glave, pa ne želim da mi
ka počast puca voda - četa vojnika.
Jedina želja mi je da se uz gram-
fon otpjeva ~~na grobu~~ po me
gučnosti meksička pjesma Mama skvanita.
Nikakve govore - referate na grobu ne želim.

(M, 72) - trovanje

Za (xxx)

Zadnje što sam napisao na ovom svijetu je ovo pismo, zato se
trudim da pišem što ljepše iako će se sve ovo nekome činiti
glupo. Prvo se obraćam tebi stranče koji si igrom slučaja stigao u
moj grad i u moje društvo. Bio si mi drag i volio bi samo da sam
te prije upoznao. Toliko ti samo mogu reći, jer ti si za mene uvijek
bio samo (xxx). Tebi draga (xxx) šaljem puno poljubaca iz mojih
hladnih usta i želim ti da budeš sretna i da proživiš još puno
ljepih trenutaka sa (xxx) i da se nikada ne rastanete i da ne patite
onako kako sam ja patio. Evo polako stigla si i ti na red moja
draga (xxx) tebi bih imao puno toga pisati ali ne želim, jer znam
da ti ne bi imala vremena se zajebljavati sa dugim pismom jednog
sasvim malog i dosadnog (xxx) = (kretena). Pa ću ti samo napisati
par crta i priznat ću ti sve što nisam i u što si možda sumljala.
Poću od početka: istina je da si mi ti prva cura, istina je i to
da si mi se na početku samo sviđala, a onda sam ja postao
ovisan o tebi i nisam shvaćao zašto mi nikad nisi rekla da me
voliš i eto sam tek sad saznao da to ne možeš svatiti ako ne
doživiš. Eto uglavnom sam ti rekao sve što nisi znala a moglo bi
te zanimati. Trenutno dok pišem ovo pismo u sebi osjećam mržnju
prema tebi, prema njemu, prema sebi, prema cijelom svijetu, i
mogu ti reći da sad o tebi mislim da si jedna obična "kučka" koju
bi i sad volio i patio za njom. Još sam živ, ali uspio sam te se
riješiti, i tebe i svih ostalih problema koji su me čekali u životu, i
vjeruj mi jedno sad mi je opet dobro: ne vidim, ne čujem, nije mi
toplo, nije mi hladno, ne mislim na ništa, ne dišem, ne znojim se, i
što je najvažnije NE VOLIM i ne patim. Jednom riječi: dobro mi je.
Mogu ti priznati da sam htio povesti sa sobom i tog tvog kurvinog
sina, ali kad sam razmislio vidio sam da nema svrhe trošiti metke
na njega i da je čitav svijet pun istih takvih budala. I da ne duljim
dalje - želim ti sve najbolje u tvom životu: da završiš školu, da ti
mama kupi "vespu" i da se udaš za (xxx) koji će te čitav život

tlačiti i čuvati u staklenom zvonu dalje od normalnih ljudi i čitavog svijeta i da živiš s njim sve do smrti, jer ja mislim da bi to bila najveća kazna koju bi ti iko ikad mogao dati. Na kraju izvini zbog gramatičkih i pravopisnih grešaka, malo nesređenih misli, ali se ipak nadam da si nešto naučila od mene i da ćeš shvatiti šta sam ti htio sa svim ovim reći. Evo polako se približavam kraju zadnjeg lista i sve sam bliže smrti, iznenada sam dobio tremu, govorim sam sebi: "Zašto ne pričekaj sutra i daš joj ovo pismo i ako nakon toga ne pođe s tobom PUCAJ, i tako si joj uvijek govorio da bi se htio ubiti pred njom." To i nije tako loša ideja, ali duga je noć i biće je teško preživjeti, samo nikad se ne zna možda i učinim tako.

PS1: Pozdravi (xxx) i (xxx) (pozdrav od xxx)

PS2: Moj (xxx) ipak sam uspio dići ruku na sebe!!!

(M, 18) - vatreno oružje (pištolj)

Ja sam [redacted]
[redacted] to se ljudi i
mi koliko možete
molim vas ko Bog
Tada nedostaješ mi puno.
Nisam znao da te koliko
volim, da želim da [redacted]
da ne raziš, ali se samim
stvarno mi nedostaješ. Pomoz mi
Bože, ako ikako možeš, ali mi
mili, na tvoji bebi. Nisam ništa
zla [redacted]

Pomoz mi u ime ljubavi i
pomoz mi Bože, jer sam seroz
nemoguć, nemoguć sam do
kraja do besposti. [redacted] sam
molila da mi pomogne, ali
ništa ne vrijedi, pitam se, a gdje
koću iamo, ja ću se ubiti tu
na svome, tu kao svaki
stvarno je ovo stvarno od
života. [redacted]
[redacted]

NEKI SE PRUGITA NA POŠTU
GROBU MOJ

OVO JE MOJA ZADNJE.

- 1.) SVE ŠTO SI UČINILA TO JE
TVOJE JER SI NATO NAVIKLA
PRIJE NEGO ŠTO SI DOŠLA ZA
MENE.
- 2.) POKUŠAVAO SAM NA SVE
NAČINE AL STODOM NE MOŽEŠ
- 3.) UPROPASTILA SI MI DNEVE
VAN MOJE VOLJE. (GUDO. KURVA.)
- 4.) ZNAM DA ZA TEBE NIKADA
NISAM ZNACIO NIŠTA I DA TI
MENE NE TRPIŠ.
- 5.) ZADNJA MI JE ŽELJA DA TI
NE BUDEŠ U GROBU SA MAMOM.
- 6.) MATER KAKO HOĆE I DJECA.
- 7.) [REDAKCIJA] TI VODI RAČUNA O
SVEMU NE MOJ SAMOTIT DOGA.
- 8.) ZNAM DA TI NEĆE BITI LAK
KO MI MAMI.

8) SVE ORUŽJE I MUNICIJU PREDAJ
MAMU ([REDAKCIJA]).

10) PRODAJ KAMION I ALAT A NEMOJ
OSTAT DUŽAN.

- 1.) [REDAKCIJA] DVIJE HILJADE
MARAKA.
- 2.) [REDAKCIJA] PESTO MARAKA
- 3.) [REDAKCIJA] I [REDAKCIJA] HILJADU MARAKA
- 4.) [REDAKCIJA] DVADESET DNEVNICA
- 5.) DJEDU POMAGI KAD BUDEŠ MOGAO.
- 11.) NITKO NESMENE NOSIT CRNO
NIT ME ŽALIT A POGOTOVO
DVAJ SAUČEŠĆE VAŠOJ MATERI
GUDI SA KOJOM MORATE ŽIVIT.
- 12.) POKOPAJ TE ME BEZ IKOG.
BEZ IČEGA I BEZ TROŠKOVA.
- 13.) SINE [REDAKCIJA] ŽIVJET MORAS ALI
NE MOJ DŽEVOLIT MOJ ŽIVOT HVALA
- 4.) JA SVOJ ŽVOT RIZIKUJEM ZA TI
A TI GUDO ŽIVI ALI NE SAMOM
U GROBNICI. HVALA TI [REDAKCIJA]

Nitkog nemojte optuživati a ni ženi vjerovat
Moja guda neka živi ali neka ne dolazi meni na grob i u
grobnicu

Djeco hvala vam moj život nije ništa majka je svama.
Pročitajte na grobu

(xxx)

Ovo alkohola što najдете u meni to je od nevoje da budete
svijesni.

Na moj grob nitko nesmiye nosit cvijeće niti plakat. Nemojte
me nosit nego u grobnicu bez ičega i bez ikakvih govora i
troškova i tuđih govora.

Samo me zakopajte bez ičega
Hvala tko poštuje

(xxx)

(M, 41) - vatreno oružje (puška)

Nemojte se iznenaditi ako me najдете mrtvoga ja drugoga
izlaza nemam moji su živci i zdravlje dotrajali kućni problemi ja
drugog izbora nemogu naći

Sin mi stanuje u (xxx) a žena u (xxx)

U torbi imam pasoš povratnu kartu za Berlin i sliku familije
Bog svima

(xxx)

(M, 48) - prerezao vene

Prokleta
ti bilo
sve kužno
ubijco

(Ž, 56) - skok s visine

NAKRODE ZBOGOMI
MOJA PROKLETA
ŽENA ME JE UBIILA
LŽIVICA (ZA TELEVIŽIJU)
JADANJA

OSTAVLJAM DREŠAVI
SE MOŠTOVA VISA UBI
LGR NA 3 NAROD
PUTA BACITENE
DIZALNA PIANO
NOJE NAME NE

NEBACAJ

(M, 56) - vješanje

Dragi moji,

svima kojima će ovaj moj čin biti čudan moram reći veliko hvala za razumjevanje i oprostaj. Cijeli moj život bio je muka i patnja i ništa mi nije polazilo za rukom. Zapravo se može reći da sam toliko pegulan i mojom nesrećom unesrećio sam i svoju obitelj, rodbinu i prijatelje. Sve je zapravo počelo tragedijama u djetinjstvu kad sam kao maloljetno dijete vidio strašnu smrt svoje majke i mnogo rodbine. Kulminacija je bila oboljenjem od alergije sluzokože kad mi nisu dali pravu dijagnozu, nego sam postao pokusni kunić i liječili su me svim i svačim a nisu znali od čega. To mi je razorilo vene desne ruke, koja je počela drhtati. Nisam mogao pisati. Zbog toga sam zaostajao u kvaliteti rada. Drhtanje se pojačalo, a ja sam se sve više od srama počeo povlačiti i upadati u sve veće greške. To je posebno pojačano u želji da riješim stambeno pitanje. Moja djeca su sve više željela da se mogu kulturno, sportski i rekreativno razvijati kao i njihovi gradski vršnjaci. "Dobri" ljudi iz zlobe i osvete nisu dozvolili. Ta nepravda me je toliko ražalostila da sam ponovo završio u bolnicu. Psihički sam potpuno uništen. Od posla kojeg sam znao raditi i kojeg sam volio sam otišao i u drugom poslu tražio sam rješenje mog stambenog problema. Budući i dalje moj problem se nastavlja i nema rješenja tražim malo ali i to ne mogu da dobijem. Tražio sam zamjenu stana za manji ali mi i to nedozvoljavaju. To je kraj svih mojih nadanja. Oboljevam psihički i ništa ne mogu da radim. Sam se povlačim u sebe i zapadam u depresiju u kojoj ne mogu ništa osim patiti i željeti smrt. Budući ona neće da dođe sam zovem je. Poduzimam sve da moje muke što brže završe. Kukavica sam i čekam dan kad od srama nemogu reći istinu. Istina je da sam toliko pogrešno radio i primao poslove za koje nisam bio stručan. Onako sam radio kako sam mislio da je dobro. Za sebe nisam imao koristi. Kad sad vidim koliko sam griješio, sram me je od svih koji me poznaju. Ništa nemam, ni kuću ni vikendicu ni stan. Imao sam dobru djecu, ženu, rodbinu, prijatelje i drugove. Nisam znao govoriti i boriti se za sebe i svoj posao. Pristajao sam da radim

pod uslovima koji nisu adekvatni. Zbog toga posao nije bio ažuran i redan. U principu sam uvijek nastojao pomagati ljudima i raditi za njihovo dobro. Sad kad moram da snosim posljedice svog neznanja moram da zamolim za oprost sve one koji su na neki način povezani s mojim propustima.

Dragi moj (xxx), posebno se tebi molim da mi oprostiš. Ti si zlatno dijete i molim te oprosti mi i što brže zaboravi moje grieh. Ovo isto molim kćerku, njene kćerkice i muža. Tebi draga ženo želim puno hrabrosti da izdržiš i pomažeš svojoj djeci. Braćo moja oprostite mi sve što sam vas uvridio. Molim vas pomozite mojoj djeci i ženi, jer oni su nevini. Dragi sestro sa svojom plemenitom obitelji posebno dugujem hvala za sve što si učinila za nas i što ćeš činiti. Shvati sestro mila da je tako moralo biti. Grikešan sam ali je to pokora koju ću sam sebi da odredim. Moram se i tebi oče obratiti za oprostaj. Ako sam prema tebi i teti bio nepravedan ili Vas bilo čim uvrijedio, znajte da je to bilo usljed neznanja. U srcu ste mi svi bili.

Poštovani prijatelji i kolege molim Vas da oprostite i nikad nemojte misliti da sam želio povrijediti povjerenje kojim ste se odnosili prema meni. Mojim dragim rukovodiocima (xxx) i (xxx) se izvinjavam za propuste u poslu. Siguran sam da su bili uvjereni da sam grešan u poslu ali su me puštali da sam se ispravim. Kad to nisam znao trebali su me upozoravati na greške.

Htio sam uvijek vjerno služiti svome narodu. Četrdeset godina sam mislio da časno radim, mislim da sam tako i radio, što sam griješio usljed neznanja nisam kriv. U 40 godina nitko mi nije rekao da griješim. Greške bi prihvaćao i na njima se učio. Za sve što mi se može reći zamjerka ja se kažnjavam. Nemogu dozvoliti ponižavanje i zbog svega žrtvujem se, da bi svima bilo prošteno.

Molim da se oprosti mojoj djeci i ženi, jer oni su u potpunosti nevini, za ništa nisu znali i nemogu snositi posljedice.

Iskren iz srca i u punoj svijesti

(xxx)

(M, 58) - vatreno oružje (puška)

W XY
Ovo je moj zednja vje
Ako je ostalo što citavo za
presedaviji od mojih organa
potvrdjavam da se upotrijebio konu
te moje potvrdjavam. Ostalo tresim da
se spali i nikad mi neću za
niko ~~depravme~~ papirio ponašati u
vještak ili vijest. Od gupoj morine
neke familije k djeli fald me
Zepob 26.12.92
Zbogom potvrdjavam svoje

(M, 46) - skok s visine

Draga

Oprostite mi. Od silnih bolova u glavi
otraga u mozgu mi tutnji i lupa da
nemoga to podneti. Uvremam ljekove što mi
gospođa doktor daje nista ne pomare, to je
nesto strasno ne mogu to više podneti.
Ta bolest je nesto strasno jako sam od
tega oslabila i sto ne spavam. Ejele noć
im legnem odmah poćne, to je najteže.
bolost svijeta. Inam da sam vam nesto
strasno u cinila ne mogu si drukće pomoć.
oprostite mi
mama

(Ž, 94) - skok s visine

Ovo samoubijstvo napravi sam
po vlastitoj želji:

Želim da se moji tijela odnose
u meteočnicu i iz nje bez ikakvih
priustvo, osim grobara, pakopo u
grob moge strica. Mojoi su
burti prvi samo xti joci:
Po kudo sam volika no putu
u cinio sam sto joran.
Proklet bio sto ova moji želji
poštivati neće.

(M, 51) - vatreno oružje (pištolj)

AKO ZELITE
OVO MOŽETE DATI
ARENU

11.7.1993

Draga mama i
dragi tata!

OPROSITE MI ŠTO SAM SE ODLUČIO NA
OVAJ KORAK ALI ŽIVOT MI JE
GORAK KAKO SAMO PEKIN MOŽE
BITI.

VI ZNATE KOLIKO SAM VOLIO

ALI NI SAM MOGAO NAĆI ŽENU
SVOG ŽIVOTA, ZA MOJE SAMPUBISI
NIJE NIŠTA KAKU OSIM MENE ALI

POKOD JE [REDACTED] IŠ. VJERA

U NOVI POČETAK NOVO LJUBAV

NOVI SAM. PUNO VAS VOLIM

I MOLIM VAS DA ME SHVATITE

I DA MI OPROSITE

VOLI VAS VAŠ, [REDACTED]

DRAGI [REDACTED]

MOLIM TE OPROSTITI MI
ZA OVO ŠTO SAM UČINIO
VOLIM TE I UKJOK ĆU TE
VOLJETI U VJEČNOSTI
PROBAJ SHVATITI KOLIKO MI
JE BILO TEŠKO KAKA SAM
SE ODLUČIO NA OVAJ KORAK
MOLIM TE UČINI MI UČINOVI
OVO ŠTO JA MISAM I BUDI

MOLIM TE OPROSTITI MI
ODAVDE DO VJEČNOSTI

Tvoj [REDACTED]

AUKO

POZDRAV

(M, 27) - vatreno oružje ("penkala")

Izjavljujem da sam ja (xxx), rođen u (xxx) a izgonjen sam 03.08.1991. godine. Kako vidite da ja nisam više od koristi vama, a ni sebi, ja volim ovu lijepu Hrvatsku, ali kako vidim da mi se nikad nećemo osloboditi od velikosrba.

Ja vam želim mnogo sreće za oslobođenje
Bog i zbogom

(M, 81) - vješanje

Dragi mama i tata, žao mi je što vas napuštam. Razlog znate. Evo vam moje suze da ste u tuzi. Neka vas Bog čuva.

(M, 11) - vatreno oružje (puška)

Potpuno trezan neću čekati muke
koje me čekaju

(xxx) oprosti mi na svemu

(xxx) sam jedino dužan za mleko

BOJIM SE OPERACIJE

Operacija za mene nije, jer ću ostati nepokretan. Neću završiti ni kirurgiji ni u Banskim dvorima jer odozgora (xxx) napisao da sam djelovao neprijateljski. Nit sam bil protiv koga neprijatelj. Drugi protiv mene jesu zato dajem ti sve tebi

(xxx)

moju knjižicu prepisi. Sad sam neprijatelj svima koji su me koristili i krali doma a o kljeti da ne govorim. Ako sam neprijatelj nemam kaj u bolnicu iti. **SVE JE ISPRAVNO**

LOPOV NISAM

SVIMA HVALA KOJI SU MI DOBRO ČINILI

JA NEGU VIŠE SAM

Politika je kopala pod menon

(štel sam pobeći

budete me našli)

(M, 49) - vješanje

Ja sam u kocu jer više ne mogu živjeti. Zbogom (xxx) i mama. Nemojte me pelati u bolnicu mama.

Ja sam u bolnici

(M, 66) - trovanje

Zbogom svi
Brat (xxx) nije ništa kriv.
Kupio sam bombu na crno.

(xxx)

(M, 31) - vatreno oružje (ručna bomba)

(xxx)
(xxx)
(xxx) lijepi
moji puno vas
voli vaš (xxx)
tata mama
(xxx) (xxx)
(xxx) i svi ostali

(M, 34) - vješanje

POSLOVANA GOSPODO [REDACTED] JA
[REDACTED] OSTAVALA SAM I SEBI
POSTOJANJE ČEŠKE PRINCEZYNE
NA MÍRU, ANO, MA BUDA I DOŽIV
MLADOSTI, ŠTĚ DĚ JAKŮJE, KOLÍ, NEISA-
VANE MOCI, PURE SUZA I BOJA, ŠTĚ NAMĚ
VIŠE ZBOG VAS POSLOVANA GOSPODO.
ŠTĚ [REDACTED] ŽELJE ZA OVIH ŠEST
MĚSĚCI. ŠTĚ MILO MOJA DĚLA TO ŠTĚ
SAM ZA ČANA ZAVRATA TO JE NIČEMO
ŽELJA I ŠTĚ PRINATELJI, PRINATELJI ZNAJU
DA SE TO ZBOG NIČA I ZA NIČEMO
JA LITNO OSOBNĚ ŽELIM JUMO SREČE
I ZORAVLJA VASOJ OBITELJI [REDACTED]
I [REDACTED] SA PRINATELEKOM LJUDAVI
DA SI NĚDE LŠERU OBEZOVANU
PANEKNU I DA VANA ODOVARA I DAGA SOLI
ČJENI, POŠTOJE, IMA RAZUMU I TOLC RANOM
ZA NĚGA, TOLKO KOLIKO SAM JHAMA

JA ZA OVIH ŠEST MĚSĚCI
AKO ĆE BITI BOGA I DOŽIVĚNOSTI
ZA ŠTĚ BOLI OVIH ŠEST
SA KOJIMA SAM JA SPASTILA
ALI SAO SAM SPASEVA,
I POČETENA ŠTĚGA [REDACTED]

BILU JO MĚSTO LJEPĚ PA PRASIO,
LŠERSE DO SVJĚZDA UVIŠE OVIH
BILA JĚ POŠA PRĚPUNA SUNCĚ
BILU JĚ NĚKOD...
HRAK JĚ SARA SUUDA
IROL, ŠTĚ PAH IŠĚCE
TKO DA SVATI TO DA JA JĚSAM
I DA TERĚ VIŠE NĚMA
JEDNOM I JA TAKO SASTAVIŠU ŠTĚ
ŠTOBOM I VIŠĚNO ĆENO BITI
IŠĚDNO.

(Ž, 22) - vatreno
oružje (pištolj)

Hvala vam
Dinma
[REDACTED] [REDACTED]
Dinma koji su me
normalni
Pozdravo [REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]

(M, 41) - vješanje

čemu je nikog teretit 70
ovo jer sam ja to sam

Hteo

Kad sebe
mama 1500
nauč d

napisao sam gestioni

(M, 64) - vješanje

1) Radio sam dokumente - obave za
[redacted] od 2. VI kao i dokumente
u dužini i to sam sve izotrio do
22. VII - kada sam i dužinu predao.
To je isto i otupio je za mene bilo
preopterećenje - ja sam zbog toga stao
na bolovanje a zatim posle depresiji
koju nisam nikad preboljet. Oprostite
me svemu - [redacted] i moja
[redacted] i moja žena -

Radio sam obave dokumente za
[redacted] od 2. VI kao i dokumente u
dužini i to sam sve izotrio do 22. VII
1990 kada sam i poslovanje predao u
[redacted]. To je isto i otupio je za mene
bilo previše veliko opterećenje ja sam zbog toga
stao na bolovanje koje je trajalo dugo
to jest duže, kada sam posle u depresiji
koju nisam nikad preboljet. Oprostite mi za
to sve sam ja bio, jer sam ja to [redacted]
Oprostite me svemu i [redacted] i
[redacted] i moja žena -

(M, 51) - vješanje

oprosti mi što sam ti uradio ovo al
ne bih znao moći živjeti pored mog ludog brata.
Onu nasu radnju većer što si vidjela to ti je sam
tisuciti dio gadosti koje je on u stvari uradio ti.
Oprost mi, ja sam kriv što ti namasim bol jer
sam ponosan tvojim poselničkim zakonima da
mnom ostati sam jer u ovaj kući ti nema sre
ni za koga pa tako neli lito ni za nas dvoje.
Molim te, ne žali za mnom jer nisam vrijedan
žaljenja. Budi hrabra i ne osuđi se na ljude i njih
ne priče jer ljudi su zlotoni nego nastani dalje
sa onim svojim najljepšim osmijehom na licu i
u srcu u životu. Život je lijep ali ja nisam imao snage
da upropastim tvoj. Bio sam zanesen tobom i tvoj
dobrotom i zakonima sam na svoje realnosti. Na
svog ludog brata koji sagodi život svakome ko
se približi i naš rajdrički život li on neprestano
sagodi vas jer on i nije čovjek nego zvijer u lj
dskom obliku. Oprost mi, jedino tebe sam volio u
svom životu i zato sam živio od trenutka kad se
se upoznao ali ja nisam smio voljeti. Mnom ti se
smio približiti jer sam te ljubavju nosom unesreći.
Oprost mi najdraža moja ali ti zaslužuješ puno
sretnij život nego što ti ga imala sa mnom jer
ti se sunce od dječijke i nema zamene bolje. Nisam
životu sreća koju od tebe a ipak uskoro ti mi bilo
29.

Oprost mi i ne žali za mnom jer nisam
vrijedan da ti patiš.

Molim i tvoji roditelji da shvate da ovo činim za
tvoje dobro.

Moja posljednja želja

cijelokupnu moju imovinu koju pripada meni prodati
i novac predati [redacted] iz Bruna.

Molim da ovo u djelo izvršavaju državni organi
a troškove oko toga nek naplate iz sume koja se
se ostvariti prodajom.

[redacted] ovo je otisak
kazipisane dječje
ruke kao dokaz
vjerodostojnosti mogjeg
iskaza.

Mojem [redacted]

Molim te [redacted] potvrditi se sa pakop jer
ti se pitini na kraju sam se uvijek mogao
ostaniti. Hvala ti [redacted]

Novac je u osmanu u krunu sakou.

Od tog novca 7000 njemačkih maraka pri-
pada [redacted] zva nom [redacted]
12 [redacted] jer zna se liti on i ja pogodi
za drugu zemlju koji mi je on bez ugovora u
cijelosti isplatio.

Molim da mu se taj novac vrati jer neće moći
srediti papire i postati vlasnik zemljišta.

Ostatak novca poslij pakopa predati [redacted]

Jas jednom hvala [redacted]

(M, 28) - vješanje

Mojem bratu [redacted]
Bore da živis još sto godina ali ni-
jedan dan u tih sto godina ne imao
mira kao što ga nikome ti nisi daroo.
Cmi te pogodi života, gade jedan!

[redacted]

Draga [REDACTED]!

Zao mi je što sam te uznjedio
i iznenjio te, ali nisam ova ko-
ho kako ti misliš. Zao mi je što
nisam postigao više nego si očeki-
vala, ali nadam se da ćeš Ti
sama, bez mene postići ono što
si željela. Budi toliko dobra da-
dješci, objasniš ono što ja nisam
mogao i da im pokušas proučiti
ono što ja osobno nisam mogao
pošlim te oprosti mi tui sve

[REDACTED]

(M, 42) - vješanje

Jo [REDACTED] ^{Opunreko} [REDACTED] i [REDACTED] moje smrti usponom
svesnom stonju muem ostavljam Sve protivine i
Nekretine i Poktine. Svoim [REDACTED] iz
[REDACTED] Onme ima [REDACTED] i [REDACTED] svako-
goolino mi dlati jednno mu su [REDACTED] života nema
ellorom unmrjeti col bolesti koju nasim neizboiru
Jo [REDACTED] Iz [REDACTED]

(M, 61) - vješanje

27. VII. 90

Maja Mija

Just to me - ali iee laun; Ker

Julio namucio - a i ja te maci

a meena pironi

Hvala Dami!

Meinungern Vas Viki Vat

(M, 45) - vješanje

DRAGI GOSPODINE TATA

ROĐEN 14.2.1948

TVOS SIN ODLAZI

ZAVISEK U NEPOVRAT OVOS KUĆI

I TEBI SAMOME AKO SAM

TE IKAD UVRISDIO

ZADREI ZA SEBE SAMO

MOJA POSLEDNJA ŽELJA SE DA

TEBE NE BUDE NA MOM

SPRAVDU (AKO ĆU RA UOPŠTE

MATI) SPOŠTOVANJE

TVOS NESUDENI SIN

DRAGA MAJKA, BAKA, BRATE

ZAVISEK MORATE SVATITI

DA SUDBINA SPAJA I RAZDVABA

BUDE MOJE OCU JE BILA TAKVA

ŽELJA PA NEKA I OSTANE

(AKO SE SEI SE I JA SE SEIM

ZAVISEK SAMO NEMOJTE POSLIJE

OVORA PLAKATI BER VI STE

SVI NJEGA PODRŽALI ATO

TAKO NEKA OSTANE MUĐU LAKA

VI SE KROZ ŽIVOT SHADITE A

MOS GROB NEKA VAS PODSJECA

NA NEPRAVDU U OVOS PREKRA

SVOS

ZAVISEK ODLAZIM U NAŠE PSTM

BOJAMA

ADISO

(M, 26) - vatreno oružje (pištolj)

ako ja umrem
moja posljedna
želja jeste da [REDACTED]
ne javite niko
da ne traži svare
na svako vjersko

Oprostite nemojte zamjeriti
ali još ne mogu ovo izjaviti
noga čiju mi otkazati i neću
moći hodati, a ne želim živjeti
kao bi morao u krevetu i da
vrsiti

(M, 83) - vješanje

DANE MOJIM SEBE, MAMU
I DJECU
- BUDITE SI DOBRI!

(M, 69) - vješanje

ječnja 1992.

IZVINITE JE VIŠE NEBREM ZDRŽATI

na banka Hrvatske

HR

Krunidba hrvatskog

Hrvatska je prvi put nakon drugoga svjetskoga rata dobila samostalnu monetarnu vlast, Narodnu banku hrvatskoga dinara (CRD) koja likvidnost plaćanja u zemlji i prema inozemstvu

DAVOR DREZGA

Vozdušje od bijeloga kamena što dominira zagrebačkim trgovačkim burzama ušlo je već u monetarnu povijest Hrvatske. Zagrebačka Narodna banka Hrvatske, koja je sa svojim monetarnim i finansijskim establišmenom od ponoći 22. na 23. prosinca 91. godine i formalno postala centralnom hrvatskom bankom, republičkom bankom koja izdaje novac. Time je Republika Hrvatska svojoj težnji za neovisnošću i suverenosti dodala i tu pohodu državne vlasti kojom je, usporedo s učvršćenjem političke vlasti u monetarno-financijsko tkivo republike ubrizgala prvi poratni hrvatski novac - hrvatski dinar (CRD).

Sain kaže: "Toga trenutka pu-važna je postala Uredba o Narodnoj banci Hrvatske koju sadržajno, kao Zakon o samostalnoj NBH donijela Vlada Republike Hrvatske još 8. listopada 91. Banka je time i formalno i suštinski postala nešto sasvim drugo od onoga što joj je kao dloga bilo naznačeno u poratnome razdoblju, i to ključnom činjenicom da sama može odličivati i novome novcu, njegovoj stabilnosti (ili, u pravosti, je o mnogobrojnim drugome vezanome uz monetarno-financijske prilike republike. Istodobno, i banka kao institucija i guverner dobili su višestruko veću odgovornost postavši samostalno odgovorna za hrvatskim zakonima i Saboru". Da je sam čin ustoličenja NBH u njezinoj novoj ulozi pratio i praktički raskid sa starim jugo-mono-monetarnim sustavom, dokazuje povlačenje iz optjecaja u Hrvatskoj kojih 17 milijardi staroga jugodinarara i njegovu zamjenu hrvatskim dinarom u vrijednosti od oko 22 milijarde. U novinim kromikama već je zabilje-

ženo da je ta složena i skupocena operacija izvedena uspješno, čime je Hrvatska praktički od Nove 1992. godine ušla u doba vlastite monetarno-valutne sadašnjosti s CRD-om kao privremenom valutom koja će tek biti nadomjestena konačnom valutom hrvatskom krunom.

femeno rješenje. U takvi uzročno-posljedičnim vezanosti i odgovor na pitanje: zašto hrvatski dinar, a ne hrvatski kruna, neki smo, u na crk varijanti, ako se ta privremena valuta zbog nekih namje, u to me času još teško predvidjeti, oklonosti pokazati isusom: rati i va mekana, neka se kompromitira pod imenom dinara, ka ko bi za krunu ostao čist prostor. Dakako, cijeli posao koji sada slijedi, a koji će u žarištu imati hrvatski nacionalnu valutu, prelamać će se kroz Narodnu banku Hrvatske. Što je ona i kakvi su joj zadaci?

BANKA, NOVAC, ODGOVORNOST: Kada opisuje tu prijelomnicu monetarne izbjige Hrvatske, guverner Narodne banke Hrvatske dr. Ante Čičin-

(TURISTIČKA '92: što bi moglo biti?)

Između rat

Kad rat završi, zna se da istog trena sve neće postati normalno, na starija svoja (nepisana) pravila

IZVINITE JE VIŠE NEBREM ZDRŽATI. U NOVČANIKU SU VAM NEKI DINARI. JAKNU DAJTE (xxx) I POZDRAVITE (xxx). TATA I MAMA JA VAS PREVEČ OČEM I ZATO JE TO TAKO ISPALO. PAZITE SE! VOLI VAS VAŠ (NADAMO SE) (xxx)

(M, 19) - vješanje

ZAŠTO SE LJUDI UBIJAJU

*analiza
oprost. pisa*

U ovoj studiji pokušali smo između ostalog otkriti zašto su suicidanti iz našeg uzorka posegnuli za samoubojstvom. Odgovore smo potražili u oproštajnim pismima koja su za sobom ostavili, i pronašli ih ili barem naslutili u trideset osam pisama. Uzroke smo zatim raščlanili na četiri kategorije: *ljubav*, *bolest*, *posao* i *ostalo*. Pokazalo se da su u odnosu na dob *mladi* (11 - 30 godina) češće od ostalih za uzrok navodili *ljubav*, *srednjovječni* (31 - 60 godina) *posao*, a *stari* (iznad 60 godina) *bolest*. Također smo nazreli tendenciju da muškarci razmjerno češće za uzrok navode *posao*, a žene *ljubav*, dok *bolest* navode otprilike podjednako (što međutim, s obzirom na mali broj žena u uzorku, treba uzeti s rezervom).

U ovom dijelu željeli smo ostati po strani od brojaka i hladne znanstvene metodologije, te se još jednom iz jednog intuitivno-logičkog kuta osvrnuti na one dijelove oproštajnih pisama u kojima pokojnici progovaraju o razlozima koji su ih natjerali na taj čin. Pritom smo, jasno, morali odustati od analize onih pisama iz kojih se, ni uz najbolju volju, nije moglo zaključiti ništa o uzrocima suicida, npr.:

"Marija, oprostí na svemu. Naći ćeš me na Bilom brigu"(M, 40).

↑ Nekako je najlakše (možda bi točnije bilo reći: najmanje mučno) bilo čitati pisma u kojima se kao uzrok samoubojstva navodi *bolest*, vjerojatno stoga što se tu radilo uglavnom o starijim ljudima, pa je do izražaja došao onaj općeljudski obrambeni mehanizam kojim se neumitna biološka činjenica smrti lakše prihvaća za ljude koji su poživjeli dulje. Što reći o takvim samoubojstvima?

Dvije su stvari koje tu odmah upadaju u oči. Prvo, može se uočiti svojevrsna pomirenost sa sudbinom, naznačena u isticanju

neizbježnosti odabranog rješenja:

“Ne bih ja učinio samoubojstvo, nego ne mogu više izdržavat od bolova.” (M, 60); *“Nisam više mogla izdržati; za sve su krive moje bolesne oči i depresije.”* (Ž, 63); *“Nije mi preostalo ništa drugo, jer nisam mogao podnositi muke i bolove.”* (M, 72); *“Moji su živci i zdravlje dotrajali i ja drugog izlaza nemam.”* (M, 48); *“Mora sam to napraviti, pošto ne možeš izdržati, a nitko ti ne vjeruje.”* i sl.

Bijeg od bolova, odnosno uzmak od nepodnošljive trpnje, kao karakteristične odrednice ovog tipa samoubojstva, vjerojatno su najjasnije naznačene u sljedećoj rečenici: *“Neću čekati muke koje me čekaju.”* (M, 49).

Čitajući ove zapise, nismo mogli a da se ne sjetimo biblijskog poučka kako čovjek u mukama dolazi na ovaj svijet i u mukama s njega odlazi. Boreći se protiv tog metafizičkog usuda neki od nas će svojevolumno odstupiti, ne želeći podnositi patnje polaganog umiranja. Ključni činilac u takvim slučajevima je, rekli bismo, odsustvo nade, odnosno svijest da je tijelo fizički istrošeno i da se više ne može regenerirati. Prilikom izbora *trpjeti ili odustati* vjerojatno odlučujuću ulogu ima stupanj kvalitete života koji je omeđen bolešću, što pomalo podsjeća na dileme oko etičke opravdanosti eutanazije. Jednostavno rečeno, kad kvaliteta života padne ispod minimuma koji ljudsku egzistenciju čini dostojnom čovjeka, a nema nikakve nade da će se životni uvjeti poboljšati, čovjek se brani i reagira samoubojstvom.

Odsustvo nade ujedno je i jedini faktor koji ovu bolesničku agoniju razdvaja od života u npr. nacističkim logorima. Kvaliteta života je u oba slučaja ispod minimuma snošljivosti, ali u srcima i glavama logoraša još uvijek tinja nada u pozitivnu promjenu životnog statusa, te se oni u odnosu na kronične bolesnike rjeđe ubijaju.

Druga stvar koja je zajednička ovom tipu samoubojstva je njihovo odbijanje da budu na teret svojim obiteljima: *“Teško sam bolestan, pa da ne mučim svoju familiju i druge oko sebe.”* (M, 57); *“Da ne mučim sebe, mamu i djecu.”* (M, 69), a taj stav najjasnije izražavaju ove rečenice: *“Ja sam teške boli podnosila, a što ću kad dođu teže? Ne mogu se sama čistiti, tko će se baviti oko mene? Neću*

da padnem nikome na teret” (Ž, 61).

Ovi izvaci izgledaju kao rudimenti običaja nekih primitivnih kultura (Eskimi, indijanska plemena) u kojima starci kada ostanu bez životne snage jednostavno odšetaju iz naselja, dobrovoljno birajući smrt. Suvremena zapadna civilizacija, kojoj i mi pripadamo, trebala bi - ako želi napraviti odmak od spomenutih kultura u kojima je samoubojstvo nemoćnih staraca uobičajen i prirodan čin - sustavom posebnih institucija (domovi, dispanzeri i sl.) osigurati ljudima poodmakle dobi, pogotovo ako su teže bolesni, dostojanstven završetak života. Postojeće institucije to u većini slučajeva ne uspijevaju. Umjesto toga, zapadna civilizacija je razvila kult mrtvih, jedan poseban odnos prema umrlima (putem individualnih i obiteljskih grobnih mjesta, uređivanja groblja, posebnih dana posvećenih mrtvima itd.) kojim dokazuje svoju navodnu superiornost pred bivšim civilizacijama i kulturama. Kad bi živima, odnosno bolje reći umirućima, bio posvećen samo dio pažnje koji se daje mrtvima, njihov bi život zacijelo bio manje nepodnošljiv. Jedini put koji ovoj već pomalo umornoj civilizaciji ostaje jest promjena smjera: s kulta mrtvih trebalo bi se prebaciti na oživljavanje očito umrlog kulta živih.

Rat, kao elementarna katastrofa najvišeg stupnja, umiješao je prste i u našu studiju. Najmanje tri samoubojstva mogu se izravno (vrlo je vjerojatno da je rat neizravno, kao vektor velikih količina negativne energije, ubrzao i mnoge druge samoubilačke odluke) pripisati posljedicama agresije na Republiku Hrvatsku⁴⁶ i Republiku Bosnu i Hercegovinu. Počevši od 34-godišnjeg hrvatskog vojnika (*“Otići ću kod svojih prijatelja koji su poginuli.”*), preko 61-godišnjeg muškarca srpske nacionalnosti (*“Ne mogu više živiti pod imenom Jovan. To me ime podsjeća da potječem iz roda rušitelja i razbojnika, a taj nisam. Tu sramotu ne mogu podnositi. Za to treba imati debelu kožu, a ja je nemam.”*), do 81-godišnjeg hrvatskog starca, prognanika iz Borova Naselja (*“Ja nisam više od koristi vama, a ni sebi. Ja volim ovu lijepu Hrvatsku, ali, kako vidim, mi se nikad nećemo osloboditi od velikosrba.”*), Rat je pokazao svoje pravo lice, lice nemani koja nemilosrdno razara svaki iole izraženiji senzibilitet. Iako se sva trojica počinitelja u svom statusu, ne samo

⁴⁶ Detaljnije o ovome vidi u poglavlju *Društveni kontekst fenomena samoubojstva u Hrvatskoj u prvoj polovici devedesetih.*

dobnom, prilično razlikuju (hrvatski vojnik, hrvatski državljanin srpske nacionalnosti i hrvatski prognanik), zajedničko im je to što su sva trojica psihički podlegli jednom od najmoćnijih neprijatelja ljudske vrste - ratnom ludilu.

Hrvatski vojnik preselio se u onu realnost u kojoj je ionako boravio posljednji dio svog "realnog" života. Ratnim doživljajima neraskidivo vezan za svoje poginule suborce, a istovremeno bolno otuđen od stvarnosti koja mu se nudila, nije uspio savladati ono što se u vojno-psihologijskoj literaturi naziva *osjećaj krivnje preživjelih*. Zašto su oni stradali, a ja ostao živ? Možda bi ovaj 34-godišnjak još bio živ da je imao nekoga ili nešto (neku instituciju, neki specijalizirani zavod, nekog stručnog sugovornika) gdje bi mogao potražiti odgovor na to pitanje. Ovo samoubojstvo vrlo je indikativno iz prostog razloga što se veliki broj hrvatskih ratnika još uvijek nije dokraja vratio u civilni život. Oni se intenzivno, mučno i teško suočavaju s tim pitanjem.

Samoubojstvo hrvatskog Srbina pomalo podsjeća na japanske primjere suicida časti, iz ostavštine rigoroznog samurajskog kodeksa ponašanja, po kojem se samoubojstvo kao neumitan moralni čin pojedincu nameće ne samo u slučajevima kad je kriv za neki propust nego i kad je "samo" odgovoran (po istom principu u demokratskom svijetu ministri, premda nisu osobno krivi, daju ostavke ako u njihovom djelokrugu nešto pođe naopako). U ovom slučaju **Jovana** je mučio teret kolektivne krivnje, čemu su uvelike pridonijeli apsurdni medijski postupci izjednačavanja i generaliziranja čitavih naroda, kao tužni privjesci ratnih vremena. Iako osobno nije sudjelovao u krvavom piru svojih sunarodnjaka, Jovan je sebi presudio u ime njihovih zlodjela. Fatum nacije dobio je rođenjem i mogao ga je poništiti samo smrću.

Činjenica da se u Hrvatskoj ljudi ubijaju zbog "nepodobne" nacionalnosti, ne mogavši svoju generičku bit ustoličiti izvan vanjskih, slučajnih određenja tipa "spol", "rasa", "nacionalnost", govori da smo, na žalost, čvrsto uzemljeni u primitivnu balkansku zbilju u kojoj idol Nacije još uvijek, nekoliko godina prije trećeg tisućljeća, harači glavama ljudi.

Iako je njegova sumorna prognoza ("*mi se nikad nećemo osloboditi od velikosrba*") danas uvelike demantirana, hrvatski starac-prognanik (81) četiri godine nakon svog samoubojstva i dalje počiva na nekom

groblju daleko od svog Borova Naselja, gotovo mitske točke upravo integriranog područja Hrvatske (pisano u srpnju 1997). Gubitak rodnog ognjišta, naglo promijenjene životne okolnosti u dobi kad je novi početak praktički nemoguć, kao i spoznaja da će mu vječno počivalište biti u tuđem svijetu, iznjedrili su ovu odluku.

U korpus samoubojstava koja se mogu izravno pripisati ratu, možda treba ubrojiti i slučaj 24-godišnje djevojke, izbjeglice iz Bosne, koja se ubila trudna (pri čemu se iz sudsko-policijskog dosjea ne može utvrditi je li trudnoća eventualno posljedica etničkog silovanja). Ono što međutim njezino pismo izdvaja u posebnu kategoriju jest snaga i brutalna jasnoća njene poruke, koja nije naišla na odziv: "**Loše sam, a nema nikoga da mi pomogne. Upomoć!**". Otudjenje i samoća kao da vrište između slova, opominjući one koji ostaju da se to i njima može dogoditi. Jer, to je bolest suvremene civilizacije.

Možda se najteže suočiti s pismima najmlađih suicidanata, dvojice dječaka od 11 i 14 godina, koji su život skončali iz istog razloga: neopravdani školski izostanci. Ovaj tip samoubojstava, inače karakterističan za Japan, možda više govori o okolini i odgoju počinitelja nego o njihovoj psihološkoj strukturi. Kad 14-godišnji učenik osmog razreda osnovne škole, koji se dan prije svog rođendana bacio sa šestog kata, poruči roditeljima: "**DON'T BE SAD, THE LIFE GOING ON!**" (u prijevodu: **NE TUGUJTE, ŽIVOT TEČE DALJE!**), onda se ne možemo ne zapitati otkuda dolazi taj osjećaj krivnje u dobi koja bi trebala biti rezervirana za istraživanje prostora i granica ponašanja, istraživanje koje bi trebalo rezultirati sviješću o odgovornosti za vlastite postupke. Gdje je napravljena greška koja je dječaka okrenula protiv sebe na samom početku istraživanja? Mišljenja smo da odgovor valja potražiti u njegovoj okolini, čiji je zadatak bio da mladom istraživaču pomogne razdvojiti pojmove krivice i odgovornosti te da ga ohrabri u odbacivanju ovog prvog, neproduktivnog i destruktivnog osjećaja na račun drugog, koji omogućuje ugradnju negativnih iskustava u sustav osobnosti.

O iznimnoj, često presudnoj važnosti okoline, a čije se najpogubnije djelovanje nerijetko ogleda upravo u odsustvu ikakvog djelovanja, tj. u ravnodušnosti, govori i sljedeća, naizgled škrta rečenica: "**Ja ne znam biti odrastao, a djetinjstvo i mladost su prošli.**" (M, 23). Bojazan izrečena ovom rečenicom na neki je način integralni dio

odrastanja svih ljudi, naravno u različitom stupnju. Tko zna biti odrastao? Ta se lekcija, kao i sve druge, valjda uči, a to je vrlo teško ako je učitelj (čitaj: okolina) nezainteresiran. Strah je najlakše podržati ignoriranjem ili okretanjem leđa. A možda je trebalo samo dati ruku, odvojiti bijednih pet minuta, da i ovaj mladić stigne do one točke o kojoj je Andrić zapisao: *"Toliko stvari u životu smo se bojali, a nije trebalo. Trebalo je živjeti!"*

U skupinu samoubojstava čiji bi se uzrok mogao locirati u komunikacijskom lomom na relaciji (bliža) okolina - počinitelj, možemo po našem sudu ubrojiti još najmanje dva samoubojstva. Kada 26-godišnji mladić u oprostajnom pismu napiše: *"Mome ocu je bila takva želja, pa neka i ostane! Rekao je 'seli se' i ja se selim zauvijek. Nemojte poslije ovoga plakati, jer vi ste svi njega podržali"*, onda je jasno da je došlo do loma komunikacije na ključnom životnom (muškom) potezu otac - sin. To samoubojstvo predstavlja paradigmu za postulat, koji brane mnogi suicidolozi, da je uspješna identifikacija s istospolnim roditeljem značajan protektivni faktor od samoubojstva.

Drugi slučaj koji se naslanja na ovaj jest samoubojstvo 22-godišnje djevojke koja je u pismu zapisala slijedeće:

"Poštovana gospođo ...! Ja, ..., ostavila sam vašeg poštovanog i cijenjenog sina ... na miru, kako ste to i tražili. Ne mogu više podnositi sve ove patnje, boli, neispavane noći, pune suza i bola, a sve manje-više zbog vas, poštovana gospođo! Ja osobno želim puno sreće i zdravlja vašoj obitelji i sinu, sa prijateljskom ljubavi, da si nađe lijepu, obrazovanu, pametnu i da vam odgovara."

Nitko roditeljima, naravno, ne može osporiti pravo da se brinu za budućnost svoje djece. Isto tako, ne može im se zamjeriti ako smatraju da je njihovo dijete zaslužilo boljeg životnog partnera. Međutim, uvjereni smo da bi neusporedivo manje obiteljskih konflikata (a time, posredno, i samoubojstava) bilo kad bi roditelji, kao stariji, iskusniji i zreliji članovi obitelji, s više tolerancije prihvaćali izbore i odluke djece. Svojim suprotstavljanjem, odnosno nametanjem vlastite volje, koja u praksi znači donošenje odluka u ime djece, roditelji zapravo samo odugovlače, usporavaju i otežavaju svojoj djeci neizbježan životni zadatak - prihvaćanje odgovornosti za vlastite postupke.

Među najdramatičnija samoubojstva oduvijek su se ubrajala ona počinjena zbog nesretne ljubavi. Tako 16-godišnja djevojka (ili djevojčica?) piše:

"Dragi ... ! Ovo pismo pišem ti prije svog ubojstva. Zapamti: ti si najviše kriv za to. Jer od dva čovjeka na ovoj planeti Zemlji koje volim, jedan ne poduzima ništa, a drugi, tj. TI dragi, u zadnje vrijeme me stalno ponižavaš i izbjegavaš biti sa mnom, a mene to jako boli."

Najteže je svakako, analizirati ljubav. Jer, radi se o mističnom osjećaju koji se opire svakom znanstvenom tretmanu. Stanje *nevoljenosti* ljudska bića teško podnose i u tu su svrhu razvila cijeli niz obrambenih mehanizama koji se, eto, kod ove 16-godišnje djevojke (djevojčice?) nisu stigli uspostaviti. Od čega, zapravo, potječe ljubavna bol? Posrijedi je ustvari jedan dramatičan prijelaz s roditeljske ljubavi, koja je bezuvjetna i neupitna, na jedan drugi tip ljubavi, partnersku ili zrelu ljubav, koja je mnogo podložnija sumnjama, preispitivanjima i strahovima. Ponekad taj prijelaz - sa stava *roditelj me voli i voljet će me zauvijek, bez obzira na to kakva sam na stav partner me danas voli, ali hoće li me voljeti sutra?* - zna biti nesavladiv.

Osamnaest godina imao je mladić koji je napisao možda i najotvorenije oprostajno pismo. Ubio se zbog djevojke iz razreda koja ga je ostavila i poslala s drugim. Njegovo ćemo pismo, zbog paradigmatičnosti pojedinih stavaka, razlomiti na nekoliko dijelova:

"Trenutno, dok pišem ovo pismo, u sebi osjećam mržnju prema tebi, prema njemu, prema sebi, prema cijelom svijetu, i mogu ti reći da sad o tebi mislim da si jedna obična 'kučka' koju bi i sad volio i patio za njom dok sam živ. Ali uspio sam te se riješiti, i tebe i svih ostalih problema koji su me čekali u životu..."

Ne ulazeći na ovome mjestu u vrijednosno određenje rješenja koje je pisac gornjih redaka izabrao za svoje životne probleme, želimo istaknuti (a nadamo se da se ne radi o našem subjektivnom osjećaju) da se u ovom pismu, više nego i u jednom drugom, osjeća *dah onostranosti*. Kao da se pisac ovog pisma već nalazi *tamo*, kao da se psihološki već odvojio od nas i sad nam šalje razglednicu iz svoje nove dimenzije. Uvid u vlastita kontradiktorna osjećanja i pošteno

priznanje istovremenog postojanja ljubavi i mržnje prema istom objektu (inače čest slučaj kod suicidanata) svjedoče o jednom bogatom senzibilitetu koji se nasukao na surovost svijeta i koji je toj surovosti jednostavno okrenuo leđa.

"... Sad mi je opet dobro: ne vidim, ne čujem, nije mi toplo, nije mi hladno, ne mislim na ništa, ne dišem, ne znojim se, i što je najvažnije - NE VOLIM i ne patim. Jednom rječju - dobro mi je..."

Ove riječi kao da su prepisane iz nekog budističkog udžbenika. Kad je **Buda**, govoreći o *nirvani*, propovijedao odustajanje od svih želja, polazio je od osnovnog postulata da je život patnja, a da je korijen patnje želja. Neraskidiva vezanost ljubavi i patnje navela je indijskog princa da ljudima ponudi jednostavno izbjavljenje od patnje: odustajanjem od zemaljske ljubavi. Ovaj 18-godišnjak, čije pismo ovdje seciramo, zoran je primjer kako se odustajanje od ljubavi u nejakim ljudskim dušama vrlo često pretvara u odustajanje od života. Jer, kako živjeti bez ljubavi?

"... Evo, polako se približavam kraju zadnjeg lista i sve sam bliži smrti. Iznenada sam dobio tremu, govorim sam sebi: Zašto ne pričekaj sutra i daš joj ovo pismo i ako nakon toga ne pođe s tobom - PUCAJ! To i nije tako loša ideja, ali duga je noć i bit će je teško preživjeti..."

On tu noć nije preživio. Bila mu je preduga. A možda, da je netko, netko njemu drag ili naprosto netko, da se našao, da je bio tu, samo za tu noć, jutro bi možda izgledalo drugačije i pismo bi, možda, završilo kao uspomena na jednu žestoku mladenačku krizu.

Da ljubavni jadi nisu suicidalni otponac samo za one ispod dvadeset, dokaz je oprostajno pismo 27-godišnjeg muškarca:

"Nisam mogao naći ženu svog života. Ne vjerujem više u novi početak, novu ljubav i novi san."

Ovi reci kao da potvrđuju tezu psihijatra-egzistencijalista Carla Jaspersa da bezuvjetan imperativ egzistencije mora biti vjera u neki autoritet (pri čemu on autoritet shvaća mnogo šire od okvira pojma

religije). Jer, ključne riječi ovog pisma su **"... ne vjerujem više..."**.

Kažu, ljubomora je začim svake ljubavi. Međutim, za osjetljive želuce neki su začini pre jaki. Sumnja u suprugin preljub ovog je 33-godišnjeg muškarca odvela u smrt:

"Ludo sam te volio i za tih devet godina te nisam prevario, pa ovaj slučaj nisam mogao podnijeti, jer sam smatrao da ja to nisam zaslužio. Ako sam ja pogriješio - oprost, a ako nisam, neka onda tebi bude na savjesti."

Od ljubavi do mržnje često je samo korak. Čini se da život vrlo uspješno demantira onu popularnu rečenicu iz mnogih pubertetskih spomenara: *"Nije teško voljeti onoga koga si nekad mrzio, ali je teško mrziti onoga koga si nekad volio."* Barem je takav slučaj u nekoliko sljedećih (kratkih) pisama:

"Kurvo, stići će te kazna; stigla te već, ali još ćeš dočekati ono što si zaslužila." (M, 56); "Pokušavao sam na sve načine, ali s tobom se ne može. Zadnja mi je želja da ti ne budeš u grobu sa mnom." (M, 41); "Neću ti više pušiti, dželatuu! Prokleta ti bilo sve, kurvo, ubico!" (Ž, 56); "Moja prokleta žena me je ubila." (M, 54).

Ono što je zajedničko ovim pismima, osim što odišu mržnjom, jest da su sva četiri upućena (ili se na njih odnose) supružnicima suicidanata koji upravo svoje bračne partnere navode kao isključive krivce za svoj čin.

I dok se u prvom slučaju (**M, 56**) u službenim pravosudnim bilješkama može otkriti da je pokojnika petnaest dana ranije napustila supruga i odvela sa sobom njihovo dvoje djece, u preostalim pismima ne može se nazrijeti nikakav konkretan povod za tako brutalne izljeve mržnje prema životnim suputnicima (osim možda u slučaju 56-godišnje žene, na osnovi čijeg se oskudnog pisma može naslutiti da je u braku bila seksualno zlostavljana). Posrijedi su vjerojatno dugogodišnje razmirice i nesređeni odnosi između partnera koji su kulminirali drastičnim rezovima.

Pisma u kojima se za samoubojstvo okrivljuje neka osoba iz

bliske okoline uperena su uglavnom protiv supružnika. No ovaj dvadesetogodišnji mladić za svoju je smrt optužio sestru:

“Za ovo što sam uradio kriva je sestra M.”

I ništa više, nikakvo dodatno objašnjenje. Iz pisma izdvajamo i sintagmu *pišem i plačem*, koja se zapravo vrlo često, u različitim varijantama, provlači kroz oproštajna pisma, svjedočeći o očaju onih koji ih pišu.

Sljedeća dva pisma povezuje svojevrstan patos gubitništva koji se kroz njih provlači, ocrtavajući tako likove i biografije autora. Tako 41-godišnji muškarac piše:

“Za ovo nije kriv nitko, nego ja. Morao sam to učiniti, jer mi se to ponavljalo kroz čitavi život i odražavalo se na mog sina.”

Nešto eksplicitniji bio je 58-godišnji muškarac, inače socijalni radnik, koji se ubio zbog nemogućnosti da svojoj obitelji riješi stambeno pitanje:

“U principu sam uvijek nastojao pomagati ljudima i raditi za njihovo dobro. Za sebe nisam imao koristi; ništa nemam, ni kuću, ni vikendicu, ni stan. Nisam znao govoriti i boriti se za sebe.”

Ova se pisma mogu čitati kao ispovijedi ljudi koji osjećaju da su na neki način sve njihove međuljudske ili interpersonalne transakcije bile takve da su oni, ekonomskim rječnikom kazano, bili na gubitku. U zamršenim životnim krugovima *davanja* i *primanja*, ovi su ljudi ostajali zakinuti. Ono što upada u oči jest da ni jedan ni drugi razloge za takav životni saldo ne lociraju u besćutne druge, već ih smještaju u sebe i svoju nemoć da se u životu postave na pravi način, što govori da oni i u smrti ostaju vjerni sebi i svom načelu poštivanja drugih, načelu koje su doveli do ekstrema, na uštrb poštivanja sebe. Oni odlaze upravo zato što im je život likvidirao i posljednje ostatke samopoštovanja. U nekom drugom ili drugačijem svijetu oni bi možda bili slavljani kao apostoli dobrote, ali u ovoj umornoj i sumornoj materijalističkoj civilizaciji oni ne mogu biti drugo nego žrtve, što vjerojatno manje govori o njima, a više o karakteru društva u kome živimo.

Sljedeće pismo, zbog čije je jasnoće svaka dublja analiza bespredmetna, napisao je 59-godišnji muškarac:

“Dosadan Život, nemam Pensiju, ne mogu živiti, zato se srdim”

Kratko, jasno i precizno! Jedino što bi se zapravo tu moglo dodati jest opaska da je kvaliteta života ljudi tzv. *treće dobi* toliko niska da oni, eto, oduzimaju sebi život čak i onda kada nisu neposredno ugroženi teškom bolešću. Pitanje je zapravo koliko smo tu kao društvo odmakli od Eskima i njihovog, na početku ovog poglavlja spomenutog običaja da stari ljudi kad iznemognu jednostavno odšetaju u bjelinu.

Posljednje pismo na koje ćemo se u ovom poglavlju osvrnuti ostavio je 39-godišnji splitski narkoman, dugodišnji ovisnik o drogama:

“Dragi moji, bojim se ludila koje je gotovo već počelo. Lakše će vam biti da sam mrtav, nego da me gledate kao luđaka.”

Pismo ostavljeno (vjerojatno) obitelji govori o jasnom uvidu u stanje organizma izjedenog dugogodišnjim uživanjem teških droga, konkretno - heroina. To je smrt tipična za Split, topli mediteranski grad s heroinskom hladnoćom u svojim drevnim zidinama. Upravo ovo pismo otvara čitavu jednu temu, koja zapravo zaslužuje posebnu knjigu - problem heroina u Splitu⁴⁷. Jer, ako znamo da je iste godine kad je ovaj mladić počinio samoubojstvo (1991) u cijeloj Hrvatskoj registrirano 66 iznenadnih smrti kod narkomana (gdje pored samoubojstava ulaze i tzv. *overdose* slučajevi i sl.), a da su od toga čak 42 smrti zabilježene u Splitu (bilo je to prije uvođenja metadonskog programa), onda postaju jasni razmjeri bolesti u najvećem gradu Dalmacije.

Na kraju, da ponovimo: ovdje smo izložili ona pisma, odnosno dijelove pisama, iz kojih je bar donekle vidljiv uzrok suicida. Kod ostalih slučajeva pokojnici su svoje razloge ponijeli sa sobom.

⁴⁷ Upravo u vrijeme kad je dovršavan računalni slog ove knjige (ljetu 1997.), u Hrvatskoj se doista pojavila studija o problemu ovisnosti o heroinu i zloupotrebi droge među omladinom Splita (Lalić, D. i Nazor, M: *NARKOMANI: SMRTOPIŠI*, Alinea, Zagreb, 1997.)

Prilog br. 3: ŠTO MLADI MISLE

(odgovori grupe studenata na pitanje: "Molimo vas, navedite temeljni razlog zbog kojeg se ne biste ubili!")⁴⁹

- Imao sam 17 godina i moj prvi susjed slavio je 18. rođendan. Bili smo svi tamo, njegovi prijatelji, rodbina i njegovi roditelji. A on je nakon sasvim bezvezne svađe, koja je bila samo povod, dok su razlozi bili sasvim drugdje, uzeo pištolj i pucao si u glavu. Za malo si je ubio sestru koja je sjedila pored njega. Što je kasnije bilo nije važno, samo znam da su njegovi roditelji postali drugi ljudi. Mama mu se sve češće može vidjeti u crkvi, dok je otac, kojeg sam ja osobno jako volio, počeo čitati nekakve filozofske knjige. Jednom rječju, počeo je optuživati sebe i postao je sasvim drugi čovjek. I zato, kako god veliki razlozi bili, trebamo ipak misliti na one koji nas vole, jer će oni biti ti koji će još godinama plaćati.

- Zato što je samoubojstvo, na neki način, bijeg od problema. Mislim da se suočavanjem s problemima razvijam, vježbam, treniram, učim. Možda na taj način, spoznavajući sebe, spoznam čitav život i sve što me okružuje. Ništa nije tako loše, da ne može biti gore.

- Pa iz razloga što nikada ne znaš što ti nudi slijedeći dan. Biće bolje 100%. Raznovrsnost života. Danas si u "bedu", sutra si na nebu. Iščekivanje nečega novoga. Želim saznati što mi se sprema. Iznenadjenja koja u suprotnom ne bih iskusio. Uvijek nešto novo. Razlozi? SMIJEH,

⁴⁹ Prilikom predavanja o problemu suicida koje sam održao na jednom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, zamolio sam prisutne studente da pismeno odgovore na ovo pitanje. Donosimo odgovore 18 studenata.

ZEZANJE, pa i DOBRA MUZIKA. Sve me to digne i odmah sam pun života. I ustvari, tko bi propustio dobru tekmu ovdje. Sport. Deju i Bobana ne bih mogao propustiti, PA PRIJE BIH SE UBIO - (šala).

- Bog nam daje život, a grijeh ga je oduzeti, bilo kome drugome, bilo sebi. Samoubojstvo je gore od ubojstva, jer za ubojstvo možeš imati oprostjenje, dok za samoubojstvo ne možeš. Dakle, ako napraviš samoubojstvo, osudio si sam sebe za pakao.

- Nemam razloga za samoubojstvo. Zašto? Zato jer sam još mlad i život tek trebam proživjeti. Znam, morat ću umrijeti, ali prije no što umrem želim diplomirati, proputovati svijetom i doživjeti ga svim svojim bićem. Želim imati svoju obitelj, svoje potomke i radovati se njima i zajedno tražiti sreću. Želim živjeti tražeći sreću i zadovoljstvo. Želim postići sklad duha i tijela.

- Zašto se ne bih ubio?

Život je kompliciran. Sastoji se od uspona i padova i to treba prihvatiti kao dio našeg života. Zato treba živjeti i iskoristiti svaku moguću priliku i ne razmišljati "nisam uspio u životu, ubit ću se". Ako se nije prvi put uspjelo, onda će drugi put. Život je samo jedan i treba ga upoznati do kraja.

- Ima mnogo razloga zašto se ne bih ubio. Teško je izdvojiti neki posebno, npr. zbog prijatelja, obitelji, svih lijepih stvari koje će se dogoditi, iako ni sam ne znam što će donijeti Sutra.

Zbog želje da spoznam nešto novo.

- Osnovni razlog zašto ne bih izvršio samoubojstvo je u tome što se bojim da postoji mogućnost da preživim i što sam onda postigao?

Svi bi čuli što se dogodilo, dok bi se negdje u bolnici nevini ljudi borili za moj život i nastojali da preživim. Tada bih ostao vječni invalid i tako bih živio do svoje prave, prirodne smrti. Jednostavno rečeno, podupirem onu izreku: "Ne bojim se smrti, bojim se umiranja".

Naravno imamo još mnogo pred nama i to treba doživjeti.

- Zašto se ne bih ubio?

S obzirom da ja nisam kriv što sam "došao" na ovaj svijet, smatram da ja ne bih trebao biti taj koji će odlučiti da baš u "tom" trenutku trebam otići sa ovog svijeta. Po opredjeljenju sam optimista i idealista, i imam više od jednog razloga da se ne ubijem. Postoji puno stvari koje još u životu sam sebi moram dokazati da sam sposoban učiniti. Kada više ne bude bilo niti jedne stvari koju sebi ne bih mogao objasniti, odlučio bih da si sam oduzmem život.

- Prije mi je bilo čisto svejedno da li ću živjeti ili umrijeti, ali sada mi se baš ne umire jer sam počeo uživati u blagodatima života i prirode; možda jedanput i skužim smisao života i kosmosa.

- Prvi i osnovni razlog: "Život je lijep" (relativno). Šteta bi bilo uskratiti sebi zadovoljstvo sa lijepim ženama, provodom, prijateljima, radi jedne razočaravajuće (ponižavajuće) situacije, ma kakva ona bila.

- Život je sam po sebi kratak i nema ga smisla još više skratiti. Svaki čas nas može auto pogaziti, može nam se desiti moždani udar i slične stvari i zbog toga smatram da treba što više "živjeti", probati, prići i uživati u svemu, u malim stvarima i naravno težiti nečem u budućnosti, jer najlakše se ubiti.

- Bez obzira na najžešći osjećaj da je ovaj život pakao između

dva raja u vječnosti, dese se tj. ima trenutaka kroz život kad "zašto" i "kako" nisu najbitniji. U nekom drugom pokušaju stvaranja, ovaj bi svijet bio neki drugi svijet i mi bi bili neki drugi mi, ne treba težiti onome što nije. Ako nam je dan ovaj život na dlanu, bolje ga je ispiti slasno, nego pustiti da utone u ništavilo.

- Čovjek koji je otkrio ili previdio dolazak Halleyevog kometa trebao je živjeti 109 godina da bi ga i vidio, a živio je samo 86. I onda se čovjek pita zašto bi se netko ubio i ne doživio takve stvari, dodatno skrativši svoj život.

- Zato jer previše želim uspjeti u životu.

- Mislim da to nije način rješavanja bilo kakvog problema.

- Strah me nepoznatog - ne znam što je s one strane.

- Želja za znanjem.